

С.Ф. Левшаков, ПриватБанк, м. Дніпропетровськ

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

Для забезпечення подальшої фінансової інтеграції Європейського Союзу, розвитку Єдиного ринку фінансових послуг, Європейський центральний банк (ЄЦБ) забезпечує розвиток платіжних систем і систем розрахунків за цінними паперами в Єврозоні. Перший проект, реалізований ЄЦБ, – це впровадження в 2008 р. загальноєвропейської міжбанківської платіжної системи TARGET-2. Наступні три проекти – SEPA, TARGET-2 Securities, CCBM2 знаходяться в даний момент на стадії реалізації.

SEPA (Single Euro Payment Area – єдиний платіжний простір в євро) – набір єдиних правил і платіжних інструментів, поширених в ЄС. Переважна більшість платежів між двома сторонами поки що виконуються готівкою. Європейське співтовариство із-за високої вартості утримання готівки (емісія, інкасація) прагне до заміщення готівкових розрахунків безготівковими. Кінцева мета в SEPA – використання лише електронних платіжних інструментів. Серед безготівкових платежів більшість транзакцій відбувається шляхом оплати платіжними картами і платежами з банківського рахунку. Кількість платежів, виконаних з використанням електронних засобів, поки що невелика, але має тенденцію до збільшення. Кількість платіжних транзакцій, виконаних за допомогою чеків, зменшується з кожним роком, у середньому на 3 %.

TARGET-2 Securities – система для розрахунків за цінними паперами, CCBM2 (Correspondent Central Banking Model – модель кореспондентських відносин центрального банку, версія 2) – перегляд попередньої версії відносин центральних банків по забезпеченню застави при розрахунках між банками. Нову модель передбачається застосовувати як єдину для внутрішніх і міжнародних платежів.

Інфраструктура платіжного ринку ЄС складається з двох основних елементів: платіжних систем і платіжних інструментів. До платіжних систем належать такі: платіжні системи великих сум (large-value payment systems) і платіжні системи роздрібних (масових) платежів (retail payment systems) національних і загальноєвропейського рівнів. Платіжні системи великих сум використовуються для розрахунків між банками, а роздрібні платіжні системи виконують платежі індивідуальних клієнтів, організацій, корпорацій і державних органів. Основна відмінність цих систем полягає у схемі розрахунків, кількості платежів та їх сум. Якщо для розрахунків між банками в системі TARGET-2 операції здійснюються в реальному режимі часу великими сумами (так званими RTGS Real Time Gross Settlement), то в роздрібних системах виконується велика кількість дрібних платежів, на чистій основі і, як правило, на національному рівні.

Згідно з класифікацією ЄЦБ, до платіжних систем великих сум належать такі системи, як:

- TARGET2 – платіжна система, створена євросистемою, що здійснює розрахунки в євро, в режимі реального часу. Розрахунки проводяться великими сумами між центральними банками, європейськими банками, а також банками-учасниками;
- EURO 1 – багатобічна платіжна система, створена Європейською банківською асоціацією. Використовується європейськими банками для розрахунків на чистій основі (netting). Платежі здійснюються протягом дня, в кінці дня виконуються остаточні розрахунки через рахунки, відкриті в ЄЦБ. На 1 січня 2010 р. в систему було підключено 800 прямих, понад 3 687 непрямих учасників і 51 803 банки з усього світу;
- CLS (Continuous Linked Settlement) – платіжна система для розрахунків банків, що знаходяться в різних точках світу, за форексними операціями. Розрахунки здійснюються через CLS Bank. При цьому виключаються ризики неплатежів між банками, оскільки використовується принцип “платіж проти платежу”. На 06.08.2010 система охоплює 470 банків і 8 590 інвестиційних фондів.

Всі 15 роздрібних платіжних систем ЄС, згідно з класифікацією євросистеми, розподілено на 3 категорії:

- системно важливі, відповідно до “Основних принципів системно важливих платіжних систем” Банку міжнародних розрахунків (Базель);
- важливі платіжні системи, що відповідають 6 основним принципам системно важливих платіжних систем;
- інші платіжні системи відповідно до прийнятих стандартів, які включені євросистемою для схем використання електронних грошей і адаптовані на національних рівнях.

Розвиток платіжних систем і платіжних інструментів Євросоюзу проходить у напрямі стандартизації і повної заміни електронними платіжними інструментами неелектронних, що дозволяє прискорити розрахунки через відсутність помилок при обробці платежів, мінімізації ручної праці, знизити вартість обробки платіжного доручення як для банку, так і для клієнта.

Левшаков, С.Ф. Тенденції розвитку європейських платіжних систем [Текст] / С.Ф. Левшаков // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XI Всеукраїнської науково-практичної конференції (28-29 жовтня 2010 р.). - Суми : УАБС НБУ, 2010. - Т. 2. - С. 123-125.